

Roko Prkačin

REFLEKSIJE O ENCIKLICI IVANA PAVLA II. »SOLICITUDO REI SOCIALIS«

Dvadeset godina nakon socijalne enciklike pape Pavla VI. *Populorum progressio* papa Ivan Pavao II. izdao je socijalnu encikliku *Solicitudo rei socialis*.¹ Enciklike se upravo po svojem sadržaju nadovezuju i posve nadopunjuju. Socijalni razvitak, kako je razjašnjen i izložen u *Populorum progressio*, postaje ključ socijalnog promatranja u *Solicitudo rei socialis*.

Enciklika *Solicitudo rei socialis* u uvodnome poglavlju izlaže okolnosti i ciljeve dokumenta (I.). Zatim cijelo poglavlje posvećuje analizi novosti enciklike *Populorum progressio* u području nauka o socijalnom razvitku (II.). To Papi omogućuje da dramatičnost suvremena svijeta analizira pod vidikom promašenoga socijalnog razvitka i njegovih uzroka (III.). Ujedno mu to omogućuje da istakne narav cjelovitoga socijalnog razvitka i njegov moralni karakter (IV.). Nakon toga Papa analizira zapreke razvitku, koje su u prvome redu moralne naravi (V.). Osim toga, pokazuje specifične putove da bi se suočio s nerazvijenošću u svakome pogledu i iznosi prijeko potrebne reforme u ekonomskom ustrojstvu i u zemljama u razvoju (VI.). Zaključak enciklike proširuje pogled na odnos između socijalnog razvitka i oslobađanja i iznosi poziv svima da se zauzmu za socijalni razvitak po mjeri čovjeka (VII.).²

Želim iznijeti neke refleksije o enciklici *Solicitudo rei socialis*, imajući u vidu socijalnu nauku Crkve i njezine nove vidike u novijim crkvenim dokumentima.

1. Socijalna nauka Crkve u enciklici »Solicitudo rei socialis«

Ova se enciklika smješta u red enciklika o socijalnoj nauci Crkve. Iako je prigoda za encikliku »20 godina od izdavanja enciklike *Populorum progressio*«, Papa se ne ograničava na njezino posuvremenjenje, nego želi dati točke razmišljanja koje se protežu na cijelu socijalnu nauku Crkve, premda su neki problemi samo naznačeni.

¹ PAVAO VI., *Populorum progressio* (26. 3. 1967.), AAS 59 (1967); IVAN PAVAO II., *Solicitudo rei socialis* (30. 12. 1987.), *L'Oss. Rom.*, od 20. veljače 1988., str. 1.

² Usp. *L'Oss. Rom.*, od 20. veljače 1988., str. 8.

Uz puni kontinuitet s novijim dokumentima o socijalnoj nauci Crkve³, enciklika iznosi i novost u izlaganju nekih socijalnih pitanja. Riječ se Božja primjenjuje na život ljudi i ljudskoga društva, »nudeći principe refleksije, kriterije suda i smjernice djelovanja«. ⁴ Ta socijalna nauka Crkve nije neki »treći put« između liberalnoga kapitalizma i marksističkoga kolektivism, nego ispitivanje slaganja suvremene stvarnosti s apsolutnim etičkim vrednotama i naukom Evandjelja. U enciklici se ne polazi od velikih načela socijalne nauke Crkve da bi se onda sišlo do praktične primjene, kao što se to činilo u prošlosti. Enciklika najprije donosi seriju neriješenih i dramatičnih socijalnih problema kao izazov znakova vremena u povijesti, koje treba čitati u svjetlu Božjega plana spasenja. Uz to, treba otkriti i momente milosti koje Bog nudi za ostvarenje svojega plana.

Izložena socijalna nauka Crkve u ovoj je enciklici normativna, a rješenje se socijalnih problema predlaže u skladu s povijesnim prilikama i pouzdanjem u čovjeka. Pred golemim socijalnim problemima nisu opravdani »ni pesimizam ni pasivnost«, ako se ozbiljno shvate socijalne norme Crkve.⁵

2. »Međuovisnost i solidarnost«

Socijalna pitanja današnjice uistinu postaju svjetska, bilo da se odvijaju unutar pojedinih naroda ili na međunarodnome planu. Za rješavanje socijalnih pitanja Papa predlaže »međuovisnost i solidarnost«.

U svijetu su prisutne i ekonomska i politička međuovisnost. Enciklika posebno ističe da takva međuovisnost nije dovoljna za cjeloviti socijalni razvoj, jer izostavlja moralnu dimenziju. Međuovisnost se, naime, ne temelji samo na ekonomskoj koristi ili na političkoj taktici nego također i na jednom Božjem planu za čovjeka, koji uključuje ostvarenje »Božje slike« u čovjeku po međusobnoj suradnji na različitim razinama. Zato se ne odobravaju ekonomski mehanizmi koji obogaćuju samo mali dio čovječanstva, i politički sistemi koji gospodare drugim narodima i ometaju njihov cjeloviti razvitak po međuovisnosti.

Solidarnost je kršćanska krepost. Nije ona neko neodređeno suosjećanje i površinsko ganuće zbog tolikih socijalnih zala, nego je »trajno nastojanje zauzetosti za zajedničko dobro«. ⁶ Nije to nimalo lako jer se prakticira na širokom planu tj. u međunarodnim odnosima, unutar naroda i skupina. Solidarnost se temelji na principu da su »dobra stvaranja određena za sve«. ⁷ Ona postaje put za mir i socijalni razvoj.

³ Noviji crkveni dokumenti o socijalnoj nauci Crkve: »Radijska poruka Pija XII. od 1. VI. 1941. o 50. godišnjici *Rerum novarum*«, AAS 33 (1941); *Apostolicam actuositatem* i *Gaudium et Spes* Drugoga vatikanskog sabora; IVAN XXIII., *Mater et Magistra* (15. 5. 1961.), AAS 53 (1961); *Pacem in terris* (11. 4. 1963.), AAS 55 (1963); PAVAO VI., *Populorum progressio* (26. 3. 1967.), AAS 59 (1967); *Octogesima adveniens* (14. 5. 1971.), AAS 63 (1971); IVAN PAVAO II., *Laborem exercens* (14. 9. 1981), AAS 73 (1981).

⁴ IVAN PAVAO II., *Sollicitudo rei socialis*, br. 8.

⁵ Isto, br. 47. Usp. *L'Oss. Rom.*, od 24. veljače 1988., str. 1.

⁶ Isto, br. 38.

⁷ Isto, br. 39.

Solidarnost je ugrožena egoizmom pojedinaca i naroda. To se nadvladava po »specifično kršćanskom zajedništvu« u kojemu su pojedinci i narodi spremni dati se na korist drugih. Vjernici bi posebno morali prihvatiti izazov solidarnosti u naše vrijeme.⁸

3. Nova kultura razvitka

Sollicitudo rei socialis izravni je produžetak enciklike *Populorum progressio*, koje se vrijednost potvrđuje kao aktualna, osobito što se tiče problematike kulturnoga i etičkoga razvitka. *Populorum progressio* u svoje je vrijeme bila primljena i opisana kao dokument »o razvitku i kulturi«. Ista se stvar može reći i o *Sollicitudo rei socialis*, koja želi produbiti shvaćanje razvitka i promicanje ljudske osobe u svim dimenzijama.

Iako se *Sollicitudo rei socialis* stalno poziva na Drugi vatikanski sabor i na *Populorum progressio*, ona čini novu etapu u socijalnoj nauci Crkve. Shvaćanje socijalnoga razvitka obogaćeno je time što se pokazuje kako je svjetska nerazvijenost postala složenija i kako se uvjeti razvitka očituju u svojoj problematiki. Upravo ta teška nerazvijenost naroda iziskuje moralno zauzimanje cijeloga ljudskog društva. Ljudski se razvitak, naime, ne može ostvariti bez oslonca na savjest i moralnu solidarnost bogatih i siromašnih.

Kao što je za oslobađanje čovjeka očita vrijednost kulture i tehničke civilizacije, tako je jasno da se razvitak ne može svesti na ekonomske i tehničke vidike. Nema, naime, cjelovita razvitka bez priznavanja kulturnog identiteta svakoga čovjeka, njegova dostojanstva i njegove otvorenosti prema Bogu. Zato pravi razvitak uključuje čovjekove socijalne, kulturne i duhovne dimenzije.

U enciklici se analizira iskustvo razvitka kroz dva desetljeća. Usprkos golemim naporima, nije se uspjelo dubinski raditi na uzrocima nerazvijenosti tolikih naroda, skupina i pojedinaca. Tako se u mnogim narodima bijeda povećala, a socijalne su promjene učinile strašnu nejednakost među ljudima i milijuni žive u krajnjemu siromaštvu. No, osim materijalnoga siromaštva, postoji i siromaštvo uzrokovano povredom prava socijalne, kulturne i vjerske slobode. Socijalni se razvitak uistinu tiče svih siromaha na Zemlji.

Različiti oblici siromaštva povećani su zbog ideoloških blokova koji dijele svijet. Takvo nenormalno stanje ima kao posljedicu golemo ulaganje u naoružanje, a to ljudskoj zajednici oduzima sredstva za razvitak. Cijeli svijet postaje žrtva ekonomske politike koja je usmjerena na pripremu rata. Posebni znakovi te krize jesu nezaposlenost, nedostatak stanova, ekološka ugroženost, zaduživanje, ponižavajuća ovisnost, izbjeglice, nasilje i terorizam. To su znakovi ekonomske, kulturne i moralne bijede koja se ne može izliječiti bez napora svih.

Analiza aktualnih oblika nerazvijenosti dovodi do priznanja da se siromaštvo našega vremena u konačnici temelji na moralnome zlu zbog grijeha i propusta tolikih ljudi. Zato treba ispitati vlastitu savjest pred fenomenom nerazvijenosti. Ako se gleda samo na gomilanje materijalnih dobara, to bi značilo izdaju cjelovita razvitka.

Izazov razvitka pokazuje se kao poziv svima da se pokrene prijelom

⁸ Isto, br. 40. Usp. *L'Oss. Rom.*, od 26. 2. 1988., str. 1.

potrebna ljudska solidarnost koja je kadra suočiti se s teškim zadacima socijalnoga razvitka. Crkva vjeruje u snagu ljubavi i bratstva.

Tako se ova enciklika pokazuje kao »magna charta« cjelovita razvitka čovjeka koji teži za ekonomskim, kulturnim i duhovnim unapređenjem. Kršćani su uvjereni da je svjetlo Evandjelja kadro u savjestima probuditi kulturu *nade* u oslobođenje od svih ugnjetavanja. Iako Crkva ne nudi tehnička rješenja za socijalni razvitak, ona djeluje na savjesti u duhu Evandjelja.⁹

4. Zapreke razvitku

Povrh ekonomskih neuravnoteženosti i političkih podijeljenosti, velika je zapreka socijalnome razvitku moralno zlo. Nema sumnje da u socijalnim problemima svijeta postoje lanci egoizma, pohlepe i sile koje nadahnjuju neuredne strukture i nepravedni ekonomski mehanizmi.

Papa označuje dva postupka koji se protive dobru bližnjega i volji Božjoj: »Isključiva žudnja za dobitkom i žeda za moću«. ¹⁰ Žrtve su takva postupka pojedinci i narodi. Takav postupak upravo uvodi »strukture grijeha« koje su kao zbroj nedostataka i propusta pojedinaca.

Suvremena bi se povijest mogla ispitati unutar tih dviju kategorija. Pokazuje se, naime, kako se iza određenih ekonomskih i političkih odluka kriju prave pojave idolatrije. To je zadnji korijen nereda u čovjekovu odnosu prema drugome, a to se pokazuje u ekonomskim, socijalnim i kulturnim strukturama koje se tako preokreću u »strukture grijeha«.

Zato se traže duboke i smione preobrazbe struktura ekonomije, trgovine, financija i sistema, kako bi se mogao unaprijediti cjeloviti razvitak ljudi i naroda. No taj vidik »promjena struktura« traži i obraćenje srca, gdje je izvor autentičnog oslobođenja i cjelovitoga čovjekova socijalnog razvitka.¹¹

5. »Čovjek kao mjera razvitka«

Enciklika svraća pozornost na cjeloviti čovjekov razvitak. To pak iziskuje promjenu »strukture grijeha« i promjenu moderne civilizacije. Dvije su suprotne ideologije koje vode današnju civilizaciju: liberalističko-kapitalistička i kolektivističko-marksistička. Ne može se nijekati da sadašnja situacija svijeta i današnje civilizacije pod vidikom socijalnog razvitka pruža »negativnu sliku«. ¹²

Gdje su uzroci neuspjeha? Jedan je od uzroka pogrešno shvaćeni socijalni razvitak. Mnoge teorije napretka oslanjaju se na iluminizam koji sve želi učiniti razumom prosvijetljenim znanostu. No predviđanja se nisu ostvarila, jer je nakon stanovitoga naivnog optimizma nadošao pravi nemir za »sudbinu čovječanstva«. ¹³ No Papa ne govori o socijalnom »napretku«, nego o socijalnom »razvitku« koji uključuje čovjeka cjelovito. U središtu razvitka ostaju čovjek i njegovo pravo. »Zato nije do-

⁹ Usp. *L'Oss. Rom.*, od 27. 2. 1988., str. 1.

¹⁰ *Sollicitudo rei socialis*, br. 37.

¹¹ Usp. *L'Oss. Rom.*, od 5. 3. 1988., str. 1.

¹² *Sollicitudo rei socialis*, br. 13.

¹³ Isto, br. 27.

stojan čovjeka onaj tip razvitka koji ne poštuje i ne unapređuje osobna, socijalna, ekonomska i politička ljudska prava, uključujući prava naroda i narodnosti.«¹⁴ Papa se tako povrh strogo ekonomske i političke analize stavlja u područje etike, što uključuje cjeloviti čovjekov razvitak.

Uistinu se o socijalnom napretku može govoriti samo onda kada su ostvareni uvjeti cjelovita čovjekova razvitka. Ne može, naime, socijalni napredak biti kriterij socijalnog razvitka, nego je socijalni razvitak kriterij čovjekova socijalnog napretka. Tako nije moguće pravo govoriti o čovjekovu socijalnom napretku bez promatranja dinamike razvitka koji posebno uključuje čovjekovo dostojanstvo i njegova prava.¹⁵

6. Ekološki problem

U enciklici se na više mjesta iznosi ekološki problem. Karakter moralnoga razvitka uključuje poštovanje stvorenja koja čine vidljivu prirodu. Sva su, naime, bića povezana i međuovisna. I šteta učinjena okolišu, s teškim posljedicama za ljudsko zdravlje, mora biti vrednovana ne samo znanstveno nego i moralno.

Svijest pak da su prirodne zalihe ograničene postale je zajednička. Zato enciklika ističe da treba poštovati cjelovitost i ritmove prirode i voditi računa o »programima razvitka«. ¹⁶ Korištenje prirodnim zalihama kao da su neiscrpne čini golemu opasnost za buduće naraštaje.

I raspodjela sredstava uzdržavanja doziva svima u pamet moralnu obvezu solidarnosti, koja se oslanja na načelo da su »dobra stvaranja određena za sve«. ¹⁷ No treba znati da napredak nije neki ravni proces i bez granica, i nije dobro dijeliti materijalni vidik od duhovnoga, jer nije zlo »imati«, nego »imati« na način bez poštovanja kvalitete i hijerarhije dobara. Oslobođanje od sasma materijalnog napretka može pridonijeti čuvanju okoliša i prirodnih rezervi. Vjerske pak vrednote uistinu jamče razvitak dostojan čovjeka.

Papa dopušta demografski problem u određenim dijelovima svijeta. Složen je to problem i ne može se svesti na jednu komponentu. Demografski rast na Jugu, kao i smanjenje na Sjeveru, mogu stvarati teške probleme za socijalni razvitak. Osim toga, stvarni je problem nejednaka podjela raspoloživih zaliha i raspodjela stanovništva. Pa i nepametna urbanizacija dovodi do ostavljanja sela, što uzrokuje štete okolici i povećava siromaštvo. U zemljama u razvoju taj demografski problem povećava nezaposlenost.

Enciklika pak tvrdi: »Kao što nije točno tvrditi da takve teškoće nastaju samo zbog demografskog rasta, jednako tako nije dokazano da je svaki demografski porast nespojiv s pravim razvitkom.« ¹⁸ Demografsko širenje nije jedini uzrok uništenja okoliša, nerazvijenosti i gladi u svijetu, nego ima i drugih činilaca, npr. ekonomija vođena samo dobitkom, poljoprivredna politika industrijaliziranih naroda koja gomila viškove hrane... Demografska se ekspanzija nepravredno upotrebljava kao »žrtveni jarac« da bi se izbjegli socijalni, ekonomski i politički uzroci.

¹⁴ Isto, br. 33.

¹⁵ Usp. *L'Oss. Rom.*, od 17. 3. 1988., str. 1

¹⁶ *Sollicitudo rei socialis*, br. 20.

¹⁷ Isto, br. 42.

¹⁸ Isto, br. 25.

Čovjekovo pak vladanje nad prirodom nije apsolutno niti se može govoriti o slobodi upotrebe i zloupotrebe. Ograničenje je simbolički postavljeno zabranom: »Da ne jede plod s drveta« (Post 2, 16). To pokazuje da je čovjekov susret s prirodom podvrgnut ne samo biološkom zakonu nego i moralnom, koji se ne može nekažnjeno kršiti. Moralni zakoni obvezuju čovjekovu narav, koja je upravo stvorena na »Božju sliku« (Post 1, 26). Čovjek se mora brinuti za stvorenja i njima se koristiti, no u isto vrijeme treba da ostane podvrgnut Božjoj volji koja mu daje granice upotrebe i vladanja nad stvorenjima.

Neposlušnost Bogu i nedostatak poštovanja prirode dovodi do njezine bune protiv čovjeka. Iako čovjek grijehom ne gubi temeljnu dobrotu i ne ništi u sebi »božansku sliku«, ipak je čovjekovo ostvarenje stavljeno u opasnost. Isus Krist koji je savršena »slika Boga«, pokazuje put do punoga čovjekova ostvarenja.¹⁹

7. »Dobra su određena za sve«

Dobra su za sve ljude jer imaju opće određenje i dar su Božji. Ona su dana čovjeku na upotrebu, ali čovjek u njima nema smisao svojega života. To je »tipični princip kršćanske socijalne nauke«. ²⁰ Opće određenje dobara za zajedničku upotrebu ne protivi se privatnome vlasništvu, jer je značenje toga principa upravo u tome da svatko ima pravo na život i uzdržavanje. Privatno je pak vlasništvo podvrgnuto »socijalnoj hipoteci«, tj. priznaje se kao nutarnja kvaliteta, socijalna funkcija, koja je utemeljena i opravdana na principu općeg određenja dobara. ²¹

Svrha pak čovjekova vladanja dobrima nije samo potrošnja, uživanje i gomilanje, nego pridonošenje »razvitku svakog čovjeka i svih ljudi«. ²² I privatno vlasništvo upravo ima neposrednu odgovornost za pravednost u podjeli dobara. Ako se ne ispunjava ta obveza, javna vlast mora posredovati i proširiti privatno vlasništvo za one koji su nezbrinuti.

Enciklika također iznosi složeni problem distributivne pravednosti. Cijeli su narodi »isključeni iz prave raspodjele dobara koja su izvorno određena za sve«. ²³ Svaki bi narod morao imati pristup na svjetsko tržište i u trgovinu radi vlastita socijalnog razvitka. Upravo zbog nedostatka odgovornosti u distributivnoj pravednosti nastaju i prekomjerno gomilanje materijalnih dobara, ali i nerazvijenost koja cijele narode stavlja u ekonomsku ovisnost. ²⁴

8. Potrebne reforme

Ako se gleda postojeće socijalno stanje u svijetu, onda se uočava potreba za socijalnim reformama. Pravednost traži da se premisle kriteriji i načini vođenja financijskih sistema kako bi bili više u službi socijalnog razvitka naroda.

¹⁹ Usp. *L'Oss. Rom.*, od 18. 3. 1988., str. 1.

²⁰ *Sollicitudo rei socialis*, br. 42.

²¹ Na istome mj.

²² Isto, br. 30.

²³ Isto, br. 10.

²⁴ Usp. *L'Oss. Rom.*, od 16. 3. 1988., str. 1.

Enciklika ističe potrebu reformi u međunarodnim ekonomskim strukturama. Budući da bogatije zemlje u tome imaju više udjela, njihova je moralna odgovornost veća, no moralnu odgovornost imaju i zemlje siromašnije i na putu razvoja. Utrka u naoružanju među bogatim zemljama loša je, ali je ona još lošija među siromašnima.

Tako socijalni razvitak naroda iziskuje ekonomske i financijske reforme kako bi se mogao uspješno razvijati. Osim toga valja raditi na prihvaćanju moralnih vrednota, jer su one nositelji cjelovita razvitka. Crkva u tome socijalnom radu želi služiti narodima.²⁵

Zaključak

Socijalna enciklika Ivana Pavla II. *Sollicitudo rei socialis* uistinu iznosi socijalnu nauku Crkve koja je povezana s tradicionalnom naukom Crkve jer se posve nadovezuje na socijalnu encikliku *Populorum progressio*. Iznosi, uz to, i neke novosti u socijalnoj nauci Crkve, o kojima smo govorili u izlaganju naših refleksija. Ti novi vidici u tumačenju socijalne nauke Crkve rasijani su po cijeloj enciklici pa ćemo ih sintetički skupiti u ovome zaključku.

U enciklici se daje produbljena analiza sadašnjih ekonomskih i političkih prilika u svijetu. U tome se otkrivaju prave zapreke socijalnome razvitku. Podjela svijeta u dva suprotna bloka, Istok—Zapad, označena je kao jedan od većih uzroka nerazvijenosti, upravo zbog svojih posljedica u odnosima između Sjevera i Juga.

U tome istom okviru Sveti Otac proizvodnju i gomilanje oružja naznačuje kao krajnje negativne faktore u problematici socijalnog razvitka. Oni ga upravo na poseban način priječe.

Među pozitivnim činjenicama, u posljednjih 20 godina, Papa označuje porast svijesti međuovisnosti među narodima i poštovanje cjelovitosti prirode. To posebno potpomaže socijalni razvitak.

Papa brižljivo analizira pojam socijalnog razvitka i potvrđuje njegov moralni karakter. Uz to pokazuje i na rezultate cjelovita ljudskog razvoja.

U enciklici se ističe odnos između poštovanja ljudske osobe i socijalnoga razvitka. Posebno se naznačuje pravo na vjersku slobodu, te socijalna i politička prava, kojih se nijekanje izravno protivi cjelovitosti razvitka.

Sveti Otac brižljivo pokazuje kulturne vidike razvitka. U tome svjetlu traži dužno poštovanje vlastita identiteta svakoga naroda.

Odnos između ekološke zauzetosti i socijalnog razvitka iznesen je na odgovarajući način. On se temelji na etičkim vrednotama.

Analiza zapreka razvitka pokazuje njihov moralni karakter i dovodi do teološkog čitanja aktualnih socijalnih problema, koji nastaju zbog golema napretka na jednoj i zbog velike nerazvijenosti na drugoj strani. Papa se posebno zaustavlja nad isključivom »pohlepom« za dobitkom i »gladu« za apsolutnom moći. Ti grijesi uvode »strukture grijeha« koje uzrokuju nove grijehove i otežavaju promjenu mentaliteta što ga zahtijeva cjeloviti čovjekov razvoj.

²⁵ Usp. *L'Oss. Rom.*, od 4. 3. 1988., str. 1.

Solidarnost kao moralna obveza koja je ukorijenjena u međuovisnost ljudi i naroda te njezin odnos s teološkom krepošću ljubavi pokazuje put prema nadvladavanju moralnih zapreka u razvitku.

Sveti Otac posebno spominje neka specifična područja na kojima su potrebne reforme, npr. novčani sistemi ili prijenos tehnologije u međunarodnim organizacijama.

S obzirom na zemlje u razvoju Papa traži potvrdu njihove autonomije, cjeloviti razvitak svakoga pojedinca, pravo sudjelovanja u političkim procesima, solidarnost među siromašnim narodima.

U enciklici je potvrđen puni smisao kršćanskog zauzimanja za socijalni razvitak ljudi u odnosu prema Božjemu kraljevstvu. Socijalna briga Crkve usmjerena je na puni i cjeloviti razvitak čovjeka i društva, u kojem se ljudska osoba poštuje u svim njezinim dimenzijama.

IN MEMORIAM

IVAN RAOS

Medov Dolac, 1. I. 1921. — Split, 8. VII. 1987.

Tužni zbore!

Prije više od dvadeset godina, a bilo je to u povodu prvih poglavlja *Prosjaka i sinova* što ih je blagopokojni Ivan tada tiskao u zagrebačkom književnom časopisu *Forum*, u jednome usputnom i nevezanom razgovoru reče mi pjesnik Šime Vučetić, i to vrlo ozbiljno: »Raos je naš suvremeni Kačić, njegovo pripovjedačko djelo jest, i bit će sve više, nešto poput *Razgovora ugodnog naroda slovinskog*«.

Ova brzoduha Vučetićeva konstatacija, koliko god nedorečena i neprecizna, uvelike ispravno karakterizira čitav Raosov opus, posebice njegov novelistički i, navlastito, romansijski dio. Ujedno, ona je i kritički kompliment što bi morao goditi svakome hrvatskom književnom djelatniku, jer malo nas je ovdje starijih od trideset godina koji nismo od Kačića i na Kačiću učili vlastitu nam povijest, spoznali etiku svojega naroda i, usudujem se reći, primali prve književno-estetičke poduke. Stoga, ako je književno djelo Ivana Raosa najsukladnije Kačićevu, onda ni-